

парадигми, що отримала назву "суспільство знань та пристойної праці — ноосфера", не тільки надавати послуги вищої й наступної за нею освіти згідно із замовним принципом, а й гарантувати її загальнодоступність.

Список використаної літератури

1. Вернадський В. Несколько слов о ноосфере // Успехи соврем. биологии. — 1944. — Т. 18, вып. 2.
2. Сенченко Н. Энциклопедия тайных обществ / Н. И. Сенченко, В. Г. Гастинщиков. — Киев : Книга Роду, 2008. — 419 с.
3. Вернадський В. Вибрані праці / Пер. з рос. М. І. Кратка. — Київ : Наук. думка, 2005. — 299 с.
4. Сенченко М. Український консерватизм: світогляд, ідеологія, націоналізм / М. І. Сенченко ; Міжрегіональна академія управління персоналом. — Київ : МАУП, 2006. — 96 с. — (Бібліотека журналу "Персонал").

5. Ліщитович Л. Основи Геобіології (до статуту члена Природи). Т. 1 / Л. І. Ліщитович. — Київ : Фіто-соціоцентр, 2012. — 184 с.

Рассмотрена проблема формирования нового социального порядка — ноосферы — на основании использования новых сетевых информационных технологий. Предложено решение кризисных проблем путем непрерывного образования населения, формирования новых форм экономики, политических технологий, управления странами.

The problem of forming of new social order is considered — noosfery — on the basis of the use of new network information technologies. Solution of crisis problems is offered by continuous formation of population, forming of new forms of economy, political technologies, and management countries.

Надійшла до редакції 16 березня 2017 року

УДК 316.485.26:004

Оксана Сенченко,
аспірант кафедри видавничої справи
та редагування НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"

Структури мереж, головні актори і співучасники мережеских війн

Розглянуто активних акторів і пасивних учасників мереж, можливі комбінації та конфігурації мереж, об'єднання громадян за етнічним і релігійним принципом. Увагу акцентовано на кримінальних мережах, які в процесі функціонування еволюціонують і можуть скласти конкуренцію правоохоронним органам. Наведено окремі концепції мережеских війн, до яких автор відносить стратегії "безкомандного опору" і повстанський анархізм.

Ключові слова: мережа, мережескі війни, глобальний замовник, актори мереж, типи мереж, релігійні мережі, етнічні мережі, кримінальні мережі, мондіалісти, мозкові центри.

Вступ

В епоху "холодної війни" ідеологічна боротьба і військово-технічний розвиток двох систем були чітко розмежовані. В мережескій війні ідеологія й технологія пов'язані між собою нерозривно, але їхня сутність якісно змінюється: немає традиційного протистояння держав чи конкуренції капіталізму з соціалізмом — усе набагато тонше.

Теорія мережескої війни, розроблена Пентагоном, спирається на завдання контролювати світову ситуацію так, щоб основні глобальні процеси розгорталися в інтересах США або, щонайменше, їм не суперечили. Специфіка мережескої війни полягає в тому, що вона точиться перманентно і спрямована не лише проти ворогів, якими для Сполучених Штатів є країни осі зла — Іран, Північна Корея, Сирія тощо, а й проти нейтральних сил, зокрема Росії, Індії, Китаю, і навіть проти союзників — країн Європи чи Японії.

Метою мережескої війни є не перемога над супротивником у прямому зіткненні — це лише невеликий фрагмент протистояння, — а встановлення і під-

тримка контролю над іншими силами, в тому числі й над союзниками. Цей контроль реалізують у різні способи, але здебільшого за допомогою різноманітних мереж, побудованих згідно з алгоритмом американських стратегів. Попри те, що його можуть прорахувати й інші центри сил, ініціатива створення, розвитку і змін цієї схеми має належати американцям. Захист мережеского коду, за допомогою якого потік мережескої інформації дешифрується і структурується, — одне з головних завдань мережескої війни.

1. Основний замовник і співучасники мережескої війни

Всупереч певній зовнішній спонтанності та некерованості мережеских війн, вони зазвичай мають замовника соціальних трансформацій — історичного, стратегічного суб'єкта.

Є **активні актори** — ті суб'єкти на світовій арені, яких основний замовник — у цьому разі глобальна олігархія — активно використовує для реалізації власних завдань у веденні мережескої війни.

А є **пасивні учасники**, яких використовують "наосліп": їм не сповіщають ні про кінцеву мету, ні про проміжну. Зазвичай "темні" учасники діють для досягнення, як їм здається, власних локальних, низькорівневих інтересів, живлячись струмом малої геополітичної напруги. Зазвичай саме вони безпосередньо працюють з масами, виконуючи рутинну роботу мережевої війни, і ця діяльність часто є визначальною для досягнення бажаного результату. Не знаючи про кінцеву мету, пасивні учасники вважають, що в певний момент домоглися короткострокових і тактичних цілей, реалізуючи власні локальні соціальні чи політичні завдання, що, в принципі, їх влаштовує. Під'єднання значного числа "темних" акторів відбувається завдяки мотивації локальними інтересами.

На політичній сцені діють і **впливовіші актори**, наприклад Європейський Союз або арабські держави — нафтові королівства, які беруть участь в американських мережевих війнах не "наосліп", а на правах молодших партнерів. Також це держави — члени НАТО, які в ході американських мережевих операцій реалізують власні регіональні, економічні або тактичні інтереси.

Регіонально-стратегічні партнери мають мету вищого рівня і можуть долучитися до американської мережевої операції чи її складової частини, якщо це відповідає їхнім інтересам в регіоні, але можуть і відмовитися. Проте і ці учасники не належать до фінальних розпорядників історичних процесів. По суті, вони також підкоряються правилам гри, які встановлює **глобальний замовник**. Єдина їхня перевага перед іншими співучасниками — можливість не брати участь в операції.

Реалізацію мережевих процесів через таких великих гравців, як Європейський Союз чи арабські країни визначено у понятті "проху-управління". Основний суб'єкт історії — замовник процесів — делегує цим партнерам частину повноважень, щоб вони діяли в його інтересах, але від свого імені. Так множиться кількість IP-адресів, через які відбувається вплив на певний процес чи територію, і водночас здійснюється розподіл відповідальності.

Якщо у війнах попередніх поколінь вирішальну роль відігравало озброєння, наприклад, кількість танків або ядерних боеголовок, то нині визначальний чинник — наявність мережевого коду. Інформація і мережі у глобальному світі стають все відкритішими, але мистецтво декодування і систематизації даних, навпаки, все більше утаємничується. Володіти інформацією можуть усі, але реальне її значення розуміють лише фахівці мережевих війн. Отже, постають запитання — як організовані мережі, яка їхня структура і хто ними керує?

2. Типи і рівні мереж

Мережа може бути у формі ланцюга, зірки або хаотично об'єднаної багаторівневої структури. Наприклад, всеканальна мережа може використовувати власний ланцюг для виконання певного завдання або для зв'язку з глобальною мережею. Саме за таким

принципом взаємодіють Калійській і Медельїнській наркокартелі. Кримінальні угруповання, на кшталт мафії, частіше використовують модель зірки, ніж взаємозв'язаних форм, хоча і створюють зв'язки за допомогою власних ланцюгів [1].

Мережа за типом ланцюга нагадує чергу, потік товарів або інформації в одну лінію, де контакти розділені, і для того, щоб пройти ланцюг від початку до кінця, необхідно подолати всі взаємозв'язані вузли.

Мережа за типом зірки або колеса діє за принципом картеля, де сукупність дійових осіб пов'язана з центральним (але не ієрархічним) вузлом чи актором, через який потрібно пройти для координації або зв'язку один з одним.

Всеканальний ланцюг подібний до інтерфейсу певної групи, в якій кожен актор має зв'язок з рештою.

Також є гібридні й ієрархічні форми організації мереж. Наприклад, традиційні ієрархічні системи можуть бути всередині окремих вузлів мережі. Певні актори мають ієрархічну структуру, але використовують схему мережі для тактичних дій; інші можуть мати всеканальну модель загалом, але застосовують ієрархічні команди для тактичних операцій. Можливі різні комбінації та конфігурації мереж, але їхня структура має чотири рівні: організаційний, доктринальний, технологічний і соціальний [2].

1. **Організаційний рівень** відповідає на запитання: яку кількість акторів або їхніх комбінацій організовано в мережу? Це стартова точка для визначення: дійової особи, призначеної для ведення мережевої війни; решти учасників та алгоритму їхньої автономної роботи; наявності та способу організації ієрархічної динаміки, можливості її поєднання з динамікою конкретної мережі.

2. **Доктринальний рівень** дає відповідь на запитання: чому актори організовуються в мережу? Це відбувається навмисно або випадково? Які є доктрини, ідеології, інтереси й інші причини або мотивації для того, щоб вони використовували таку форму? Цей рівень аналізу важливий для пояснення, що утримує мережу від розпаду і дає змогу її членам діяти стратегічно і тактично без центрального командування чи лідера. Доктрина може регламентувати зобов'язання щодо співпраці та перебування в мережі й охоплювати членів, які відрізняються один від одного за пріоритетами, специфічними цілями і засобами.

3. **Технологічний рівень** відповідає на запитання: якою є модель, її можливості, щільність інформаційних і комунікаційних потоків? Які технології її підтримують? Наскільки добре вони відповідають організаційній моделі? Цей рівень може містити суміш старих і нових технічних можливостей, але здебільшого це новітні технології, завдяки яким реалізують відповідні форми організації та доктрини.

4. **Соціальний рівень** відповідає на запитання: наскільки добре члени мережі особисто знають один одного і як пов'язані між собою? Це класичний рівень аналізу соціальної мережі, де міцні персональні зв'язки, часто на основі спорідненості, етнічної належності, дружби і спільного досвіду допомагають

гарантувати вищий рівень міжособової довіри, ніж в інших формах організацій. Цей традиційний рівень залишається важливим в інформаційну епоху.

Посилення мережі, особливо всеканалної структури, залежить від того, наскільки добре функціонують усі чотири рівні. Найсильніші мережі — це ті, в яких організаційний рівень підтримує доктрина, що пронизує мережу або має ідеологію, гармонійну з усією структурою. Кожен рівень і загальна структура значно виграють від великої кількості та різноманітності складників мережі.

Добре розвинена мережа авторитетніша й вагоміша, ніж будь-який з її членів і в процесі функціонування може впливати на усунення окремого учасника від панування в об'єднанні.

Всеканалні мережі мають особливі переваги в ситуаціях, коли мета членів — зберегти автономію і незалежність, а також уникнути ієрархічного контролю — суголосна із порядком взаємозалежності та координації дій акторів. Така мережа стає надміцною, довговічною і навіть може мати центральний координаційний офіс.

3. Етнічні та релігійні мережі

Об'єднання громадян за етнічним принципом часто є потужним політичним ресурсом, зокрема й опозиційною силою. У низці країн представники певних народів посідають особливу соціальну нішу, пов'язану зі специфічною діяльністю та інструментами впливу. Нерідко окремі етнічні групи певної країни залучені до кримінальної діяльності. Іноді її завуальовано під бізнес, і в окремих випадках етнічні зв'язки поширюються на групу держав та навіть континенти. Також серед певних народів спостерігаємо постійні зусилля із політичного лобіювання (наприклад, частина курдів вимагає створення Курдської держави), в тому числі з боку представників етносів, об'єднаних в Організацію невизнаних держав і народів.

Апеляція до етнічної належності зазвичай становила елемент зовнішньої політики окремого народу, а пізніше — держав. Раніше Британія підбурювала бедуїнів до повстання проти Оттоманської імперії, закликаючи до їхньої етнічної свідомості.

У США 1958 року створено Комітет поневолених народів (Captive National Committee), основу діяльності якого становила стратегія підтримки дій проти СРСР через підтримку етнічного націоналізму. І сьогодні США сприяє ініціативам, спрямованим проти урядів держав, що проводять самостійну політику.

Чому проявляються спалахи радикального націоналізму, шовінізму і ксенофобії, в тому числі й штучно спровоковані? Річ у тому, що з погляду культурної антропології в міжнаціональному спілкуванні вже закладено насіння ворожнечі, оскільки в народі є чіткий розподіл на "своїх" і "чужих", через що виникає етноцентризм. Він одночасно є механізмом міжетнічного сприйняття, що полягає в схильності оцінювати явища навколишнього світу крізь призму традицій і норм власної етнічної групи. Тому при умілому маніпулюванні і поєднанні з соціальними чи політичними

вимогами певна етнічна група може бути каталізатором або активною дійовою особою конфлікту нового покоління, тобто мережевої війни.

Також треба враховувати, що "народи є високо автономними акторами, і якщо системні умови накладають невеликі обмеження, то поведінку народу визначають об'єктивні можливості кожного суспільства".

Фінансова та юридична допомога ззовні неурядовим організаціям умовної країни, а також політичний тиск на її керівництво при певному збігові обставин можуть порушити соціально-політичний баланс стабільної держави. І нині цю техніку ненасильницького перевороту розробники удосконалюють завдяки новітнім технологіям.

Формула політичної боротьби проти держав за свої ідеї цілком застосовна і до релігійних організацій і структур. При цьому від релігії багато в чому залежать способи боротьби з владою. Терористична мережа "Аль-Каїда" за ідеологією є радикальною мусульманською організацією, а її дії спричинили загибель багатьох людей з різних країн.

Ісламські екстремісти в різних країнах здебільшого провадять протиправну діяльність, яка загрожує життю і здоров'ю громадян. Від того, як трактувати одне з фундаментальних тверджень мусульманської релігії про розподіл народів на дві групи (мусульманська громада, "умма", й решта) та світу на "дар аль-іслам" ("земля покірності"), де мешкають мусульмани, і "дар аль-харб" ("земля війни"), де проживають невірні, залежить, які дії виконуватимуть адепти цієї релігії.

Найефективнішим інструментом, як зазначалося, є сегмент неурядових організацій, які, маскуючи діяльність пристойною метою, можуть підривати основи державності та завдавати шкоди національним інтересам країни, в якій діють. Їх фінансує Національний фонд підтримки демократії — неурядова американська організація, що доклала зусиль і до "кольорових революцій" на пострадянському просторі. Фонд упродовж років фінансував проекти, спрямовані на створення груп активістів для просування ідеї громадянського суспільства (тобто революційних осередків) за тим самим принципом, який використано при організації сербської "Відсічі", грузинської "Кхмари" й української "Пори".

У нинішню епоху асиметричних відповідей, коли неурядові актори впливають на економіку, політику, а часом досягають зміни державних режимів, актуальними залишаються і питання трансформації міських угруповань у мережеві клани й організації.

Мережі керують потоками інформації, знань і комунікаціями так само, як товаром. Оскільки комунікації стають дешевше і доступніше, мережі розширюються в непропорційних розмірах. Технологічні мережі керують діями великих і розпорошених мереж і можуть слугувати акумулятором критичної маси для певних соціальних мереж.

4. Кримінальні мережі: покоління міських гангстерів

Особливу форму організації мережевих структур становлять кримінальні мережі, які у процесі функціо-

нування еволюціонують і здатні скласти конкуренцію правоохоронним органам. Зокрема, Дж. Салліван, аналітик поліції округу Лос-Анджелес (США) зазначав, що невеликі кримінальні угруповання потенційно спроможні перетворитися на добре організовані за мережевим принципом картелі, тріади і терористичні угруповання. Бурхливий розвиток інформаційних технологій призвів до зміни природи конфлікту і злочинів. Ізраїльський військовий історик і стратег Мартін ван Кревельд посилює цей прогноз: "Майбутні війни вестимуть не армії, а невеликі групи, які ми називаємо терористами, бандитами і гангстерами і, які, поза сумнівом, доберуть для себе відповідну офіційну назву" [3].

Розглядаючи еволюційні етапи, апогеєм яких є мережева війна, Дж. Салліван визначає три покоління міських гангстерів.

Перший, найнижчий, рівень — невелика група, що діє в межах одного кварталу. Згодом угруповання розпочинає власний кримінальний бізнес. А потім "корисливі наміри" змішуються з політикою і можуть сягати від встановлення контролю над кварталом або районом до кооптації в структури поліції та представників влади. Зрештою, угруповання з активною політичною програмою дій здатне дестабілізувати уряд.

Другий рівень — це інтернаціоналізація. За природою більшість кримінальних угруповань залишаються на локальному рівні, навіть незважаючи на велику чисельність. Так, наприклад, кількість членів багатокласного угруповання Лос-Анджелеса під назвою "18 вулиця" становить 20 тисяч чоловік. Окремі угруповання створюють конфедерації та поширюють діяльність на територію усієї країни. Певні об'єднання стають транснаціональними і навіть міжнародними, з філіями в іноземних державах.

Третій рівень — це досвід і витонченість, які визначають структуру, тактику і стратегію організації, специфіку використання технічних засобів і зброї. На думку американського аналітика Р. Банкера, з мережевими неформальними організаціями боротися значно важче, ніж зі звичайними терористами, і розвиток подібних структур призведе до появи так званих недержавних солдатів, причому тероризм матиме не політичні, як було до цього, а соціальні причини для протидії державній системі [4].

5. Концепція "безкомандного опору"

Важливим в організації мережових структур та інформаційно-мережових війн є управління функціонуванням мереж. У 1960-х роках побачила світ концепція "безкомандного опору", яку запропонував офіцер розвідки США Юліус Луї Амосс, досліджуючи роботу американських комуністів. Військовий вивчав мережу невеликих осередків, сформованих комуністами. Ці об'єднання жодним чином не були пов'язані одне з одним, проте їхня робота була доволі ефективною завдяки професійній конспірації. Коли викривали один осередок, інші залишалися в безпеці та допомагали колегам, що потрапили у скруту. До речі, такою була організація масонського ордену Ілюмінатів, створеного 1 травня 1776 року в Баварії [5].

Варто зауважити, що у 60-х роках минулого століття до лав комуністів США входили представники майже усіх станів суспільства: і робітники, і сенатори, а отже ефект від діяльності організації був доволі вагомий. Саме комуністи спонукали американських військових до розробки теорії й методів ведення мережових воєн, а комуністів США підтримували спецслужби Радянського Союзу.

Через 20 років, у 1983-му, представник американського Ку-клукс-клану Луї Бім видав книжку "Безкомандний опір", в якій запропонував відмовитися від ієрархічної структури організації, вважаючи що пірамідальна модель становить серйозну загрозу для її членів. На його думку, стійкішою формою є мережа з невеликих груп, що не пов'язані одна з одною, а функцію посередника виконував би пропагандистський орган. Луї Бім пропонував увести двоохарусну систему революційної боротьби. Одна частина представляла б засоби інформації, які не проводитимуть жодних незаконних дій, а забезпечуватимуть пропаганду діяльності організації й залучення нових членів. Друга складатиметься з "невидимих" осередків, які виконували б терористичні операції. До складу цих об'єднань потрібно добирати людей, які мають бути вкрай акуратними, стриманими і не підтримують зв'язків з пропагандистами. Так виникла ідея інформаційно-мережових війн.

Сьогодні методику "безкомандного опору" застосовують сотні різноманітних організацій — неонацисти США, ісламські фундаменталісти, радикальні екологи тощо. Зазвичай такі об'єднання мають яскраво виражену ідеологію і як рупор пропаганди використовують інтернет-сайти. Через пропагандистські органи осередки інформують прибічників про мету і методи кампанії (це, приміром, перелік об'єктів, що підлягають атаці, рекомендації з організації телефонних дзвінків до певної організації тощо). Якщо угрупованню бракує певних ресурсів — грошей чи зброї — вони об'єднуються з іншою категорією осіб — так званими "самотніми вовками".

Американські фахівці центру геополітичних досліджень "Стратфор" Фред Бартон і Скотт Стюарт, вважають, що "самотні вовки" становлять надзвичайно серйозний виклик для професіоналів у сфері правоохоронної діяльності й державної безпеки [6].

"Вовк-одинак" — автономний активіст, який діє за власним планом, без наказів і зв'язку з організацією, він здатний до самоактивації у будь-який час. Така стратегія запобігає передчасному розкриттю планів про напад через інформаторів або технічні засоби і тому гарантує безпеку операції.

Як вважають американські аналітики, основною проблемою "вовків-одинаків" може бути брак навичок для успішного проведення терористичної діяльності. Також поширений термін "радикалізація одинака": людина або вже є одинаком і згодом радикалізується, або його мотивують зовнішні чинники. Як правило, психічно нестійкі люди менше турбуються про власну безпеку і більше схильні до саморадикалізації в інформаційному вакуумі, ніж політично мотивовані особи. Спроби одержати зворотний зв'язок і підтримку з боку подібних об'єднань призводять до

створення динамічних ідеологічних перехресть. Подібні феномени зафіксовано серед бригад бритоголових расистів, радикальних євреїв та ісламських фундаменталістів.

Радикальні дії "вовків-одинаків" сьогодні спостерігаємо на території Європейського Союзу — у формі терористичних операцій проти населення Франції, Німеччини, Великобританії.

Злочинні організації створюють мережі та співпрацюють одна з одною набагато тісніше, ніж раніше, що дає їм змогу поєднувати експертизу і розширювати сферу дій. Замість того, щоб конкурувати, ці угруповання діляться інформацією, послугами, ресурсами і доступом до ринку згідно з принципом порівняльних переваг.

6. Повстанський анархізм

До окремої концепції мережевих війн належить так званий повстанський анархізм, що є революційною теорією і практикою усередині руху анархістів. Повстанський анархізм може приєднуватися до анархо-синдикалізму, тобто формального анархізму, але у межах збройної боротьби.

Як повстанський анархізм можна визначити бойові дії на території України Нестора Махна, який ще до Мао Цзедунга зрозумів банальну істину — "рушниця народжує владу". Хоча отаман частково опікувався робочими і сільськими комітетами, розвиваючи самоврядування, згодом сконцентрувався винятково на збройній боротьбі, не визнаючи співпрацю ні з Червоною армією, ні з маріонетковими національно-буржуазними українськими режимами.

У наш час адепти повстанського анархізму відмовляються від політичних програм і з'їздів, концентруючись на акціях прямої дії — або мирних, або насильницьких. Атака замість пацифізму, узгодження, посередництва чи компромісу — ось у чому суть повстанського анархізму. Ця концепція сповідує відповідні принципи: "Держава просто так не зникне; Атакуйте; Самоорганізація, а не керований бунт; Від повстання — до революції; Неконтрольованість; Система боїться не так актив саботажу, як їх соціального поширення; Постійний конфлікт замість посередництва з інституціональними силами; Нелегальність, хоча повстанський анархізм не означає грабінг банків; Неформальна організація; Брати краще від учень індивідуалізму і комунізму".

У дослідженні, яке провели фахівці американської корпорації "РЕНД", серед потенційно небезпечних мережевих спільнот, до яких потрапили футбольні хулігани, банди і радикальні організації, найвищу оцінку за усіма показниками одержали анархісти. Високий рівень політизування й інтернаціоналізації та значний досвід на рівні оцінки між середнім і високим. Стурбованість діями анархістів насамперед пов'язана з уроком, який уряд США отримав від соціальних активістів й анархістів у листопаді—грудні 1999 року під час проведення саміту Світової організації труда (СОТ) у Сіетлі. Через помилки спецслужб і поліції збитки від безладів становили 3 млн дол. США, було заарештовано понад 600 осіб.

Вуличні акції проводили паралельно з міжнародними кампаніями і віртуальними хакерськими атаками — сайт СОТ було заблоковано, електронною поштою надсилався спам, штаб-квартиру СОТ у Женеві, внаслідок оперативної й зухвалої акції Green Renet Brigade, було знеструмлено [7].

Чи зможе держава або наддержавні структури бути на крок попереду конкурентів? Як стверджують американські стратеги мережевих війн Дж. Аркілла і Д. Ронфельдт — ні. "Актори мережевої війни, які сильні на усіх рівнях, в реальності також продовжуватимуть залишатися могутніми. Для участі в мережевій війні підходять усі типи: гарні та погані хлопці, цивільні й нецивільні особи. На цей момент у різних конфронтаціях з національними державами усе було зроблено надзвичайно грамотно. Тоді постає закономірне запитання, який з цих типів переважатиме в майбутньому? Чи будуть НУО, які займаються прозелітизмом за допомогою прав людини і високих етичних стандартів, змінювати світ і мистецтво управління державою? Чи все більший вплив, завдяки темним маніпуляціям, чинитимуть терористи, злочинці й етнонаціоналісти? Чи, ймовірно, усі можливі типи рухатимуться разом?" [8].

Автори зауважують, що серйозно ставитися до мережевих загроз уряд США почав з 2000 року, зважаючи на події в Сіетлі, а також на доповіді різноманітних спецслужб і відомств. Посилаючись на офіційні звіти, фахівці зазначають, що міжнародні злочинні мережі, в тому числі й кримінальні угруповання, сформовані за стандартним принципом. Організації, що займаються торгівлею наркотиками, скористалися перевагами стрімких змін у технологіях, світовій політиці та економіці, аби стати гнучкішими, сформувати широкі міжнародні мережі й інфраструктуру для повноцінної діяльності.

В епоху асиметричних відповідей, коли неурядові актори впливають на економіку, політику, а часом досягають зміни державних режимів, актуальними залишаються питання трансформації міських угруповань у мережеві клани й організації.

7. До кого переходить влада?

"Влада переходить до невеликих неурядових акторів, які здатні організуватися в розгалужені мережі швидше, ніж традиційні державні структури", — стверджують Дж. Аркілла і Д. Ронфельдт у книзі "Підготовка до конфліктів в інформаційну епоху", виданою корпорацією "РЕНД" [9]. Чи про це явище зазначав Фуко, характеризуючи знаходження влади як "скрізь і ніде", чи то влада трансформується в нові форми? Попри те, що теорію мережевих війн зробили відносно давно, модель управління світом без конкретного центру влади цілком відповідає принципам діяльності клубу мондіалістів.

Президент Ради міжнародних відносин (РМВ) Річард Хаас у програмній статті "Століття неполярності: що буде після домінування США" зазначав, що основною особливістю міжнародних відносин в XXI столітті буде світ, в якому домінуватиме не одна,

дві або кілька держав, а радше безліч акторів, які представлятимуть різні види влади [10].

"На перший погляд, — зауважує апологет сучасного мондіалізму, — сучасний світ виглядає багатополярним. Основні сили — Китай, ЄС, Індія, Японія, Росія і США є країнами, в яких проживає понад половину населення Землі, виробляється 75% світового ВВП і на їх частку припадає 80% світових витрат на озброєння. Проте кардинальною відмінністю від класичної схеми багатополярного світу є те, що держави-нації втрачають монополію на владу. Вона переходить до регіональних і глобальних організацій, у тому числі й до неурядових корпорацій".

Автор наводить перелік нових регіональних гравців, до яких належать не тільки такі країни, як Бразилія, Аргентина, Чилі, Мексика, Нігерія, Єгипет, Іран, Ізраїль, Пакистан, Австралія, глобальні організації на кшталт МВФ, ООН, Всесвітнього банку, а й низка регіональних — від Арабської ліги до Шанхайської організації співробітництва (ШОС). Окремо вирізняє штати і міста, наприклад Уттар-Прадеш в Індії та Каліфорнію в США, а також такі міста, як Нью-Йорк чи Сан-Паулу.

У списку претендентів на владу — енергетичні компанії й медіагіганти (Al Jazeera, BBC, CNN), воєнізовані угруповання (Хамас, Хізбалла, Армія Махді, Талібан, ІГІЛ), політичні партії, релігійні організації та терористичні угруповання, а також наркокартелі й неурядові організації, до числа яких входять специфічні фонди, як-от "Лікарі без меж" і "Грінпіс".

Автор передбачає появу не однополярного чи двополярного світу, а багатополісної системи, де кілька провідних владних структур визначатимуть правила гри і каратимуть тих, хто їх порушує. "Брак полюсів ускладнює дипломатію", — стверджує Р. Хаас.

Класичні державні об'єднання і союзи, наявні на цей момент, звикли до певних погроз і заздалегідь до них готуються. Отже, в найближчому майбутньому на них чекає неминуча криза, а стосунки між політичними акторами найімовірніше будуть ситуаційно-ністськими. Оскільки брак полюсів викликати буде труднощі й небезпеки, Р. Хаас, висловлюючи стурбованість щодо погіршення системи міжнародних відносин, пропонує посилити глобальну інтеграцію, яка допоможе встановити стабільність. По суті, президент РМВ озвучив думки його попередників, що запропонували теорію конвергенції за часів розпаду СРСР.

Однозначно, мондіалісти побоюються послаблення своєї влади, тому зацікавлені в інтеграції. Дії США на світовій арені (військова інтервенція в Ірак і Афганістан, визнання незалежності Косово, дипломатичні інтриги з невизнаними республіками і маріонетковими державами) свідчать, що втрачати владу вони не збираються, і в умовах глобальної інтеграції радше за все станеться м'яка трансформація на користь інтересів Вашингтона. Тому, якими б не були актори мережеских воєн, чи то невелика радикальна група, чи то концерн, слід пам'ятати про глобальні інтереси і геополітичні правила боротьби. Цю війну має виграти Америка, вважає Р. Хаас [11].

Висновки

У підсумку зазначимо, що, незважаючи на численні роботи, присвячені тематиці інформаційних війн, інформаційно-мережеских війн залишаються практично не дослідженими. Вивчення глибинних процесів і закономірностей розвитку системи інформаційно-мережеских стосунків сучасного інформаційного суспільства потребує розробки ґрунтовної теоретичної концепції інформаційно-мережеских війн із зазначенням мети, завдань, принципів, закономірностей, суті та змісту боротьби, яку здійснюють у формі інформаційних та інформаційно-психологічних операцій в різноманітних мережеских структурах.

Список використаної літератури

1. *Мережі і мережні війни: Майбутнє терору, злочинності та бойових дій* / За ред. Дж. Арквілли, Д. Ронфельдта; Пер. з англ. А. Іщенко. — Київ : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2005. — 310 с.
2. *Arquilla J. The Advent of Netwar* / J. Arquilla, D. Ronfeldt. — Santa Monica, CA : RAND, 1996. — P. 47.
3. *Sullivan John. Gangs, hooligans, and anarchists — the vanguard of netwar in the streets // Urban Gangs Evolving as Criminal Netwar Actors. Small Wars and Insurgencies.* — Vol 11. — No.1. — Spring, 2000.
4. *Robert C. The Terrorist: soldier of the future?* / C. Robert, J. Bunker // *Special Warfare.* — Vol. 10. — No 1. — Winter, 1998.
5. *Несма Х. Вебстер. Всемирная революция. Заговор против цивилизации* / Пер. с англ. Н. Н. Сенченко. — Киев : Серж, 2001. — 210 с.
6. *The "Lone Wolf" Disconnect* by Fred Burton and Scott Stuart. — Mode of access: www.stratfor.com. — Title from the screen.
7. *Battle in Seattle: Strategy and Tactics Behind the WTO Protests.* — Washington, D.C. : The Maldon Institute. — Dec. 16. — 1999.
8. *Arquilla J. & Ronfeldt D. Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy.* — RAND, 2001. — P. 346.
9. *In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age.*
10. *Foreign Affairs.* — Mode of access: <http://www.foreignaffairs.org/2008/3.html>. — Title from the screen.
11. *Информационно-аналитический портал "Геополитика".* — Режим доступа: <http://www.geopolitica.ru/Articles/245/>. — Загл. с экрана.

Рассмотрены активные актеры и пассивные участники сетей, возможные комбинации и конфигурации сетей, объединения граждан по этническому и религиозному принципу. Внимание акцентировано на криминальных сетях, которые в процессе функционирования эволюционируют и могут составить конкуренцию правоохранительным органам. Приведены отдельные концепции сетевых войн, к которым автор относит стратегии "безкомандного сопротивления" и повстанческий анархизм.

Active network actors and passive participants are considered in possible combinations and configurations of networks, as well as the associations of citizens on ethnic and religious principles. Attention is focused on criminal networks that are developing in the process of functioning and may compete with law enforcement authorities. As the examples were given some network warfare concepts to which the author refers "command without resistance" strategy and insurrectionary anarchism.

Надійшла до редакції 8 лютого 2017 року